

רב, וגם אין הדרך להזיילה יותר בקניה מרובה של דינר לקניה מועטת יותר. הואיל וכן, אין כאן סברת 'גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן ורע', כי אין סברה זו אמורה אלא בענין שיכול היה להביא אותו דבר שביקש באיכות טובה יותר משהביא, או בענין שאילו היה קונה בכל הסכום שניתן לו, היה המשלח מרויה יותר, שהיו מוזילים לו המחיר יותר, שנמצא בשינוי ששינה הפסידו באופן יחסי, אבל כאן הלא הביא לו את הכמות שביקש באיכות ובמחיר הטובים. ולומר שהיה יכול להביא לו כמות גדולה מזו במלוא הסכום שנתן לו, ולא היה לו להביא ממין אחר — אין זו טענה לבטל השליחות, כיון שהביא לו בדיוק מה שביקש ולא הפסידו כלום רק הרויחו.

(ע"ב) 'לאחד — ואפילו לשנים ואפילו למאה' — כי כן דרך המדברים לומר 'מכור לאחד', כמו שפרש"י, כאומר איני מקפיד למי תמכור אלא כל איש שחפץ לקנות שוה בעיני, וזהו שאמר 'לאחד'. (עפ"י חות יאיר רלב. ע"ש בנידון שינוי השליח ממה שאמר לו משלחו, מתי יש לחוש שבדוקא אמר ומתי אין חוששים).

'שום הדיינין שפחתו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל' — גם כשהוסיפו ונמצאו יתומים מרויחים מכרם בטל. אפשר שהטעם הוא לפי שבדין אונאה אין לחלק בין צד אחד לצד השני, וכיון שלגבי אונאת יתומים מכרם בטל, הוא הדין לגבי לוקח. ורבנו יונה נתן טעם נוסף; כשם שב"ד שלוחים של יתומים, כך הם שלוחים של הלוקחות, שסומכים עליהם שלא יעשו עול ולא ירחמו בדין. (מובא ברא"ש. ונפקא מינה בין הטעמים בשליח שטעה לטובת משלחו — לפי סברא ראשונה נראה שחזרו, כי אין לחלק בין אונאת צד אחד לאונאת חברו. ולפי סברא אחרונה דוקא בבית דין אין לחלק. עפ"י הרא"ש).

'אגרת בקורת' — יש מי שהראה ששם 'אגרת' בכל מקום מורה על פרסום והתאספות הרבים, מלשון 'אוגר בקיץ' — איסוף וקיבוץ. [ולכך מגילת אסתר קרויה 'אגרת', כי נקראת ברוב עם]. אף כאן הכרות בית דין נעשית בבתי כנסיות ובתי מדרשות (כדלעיל סג:), מקום אסיפת עם. (עפ"י נפש חיה לר"ד מרגליות סי' תרצב)

דף ק

'זהלכתא שליח כאלמנה. ומאי שנא מהא דתנן האומר לשלוחו צא ותרומם...' — לעיל הביאו ממשנה זו עצמה להוכיח שבטעות השליח מכרו בטל ואינה כטעות הבעלים, והיינו משום 'לתקוני שדרתיך ולא לעוותי'. אך זהו דוקא בטעות שאינו עשוי לטעות בה, כגון שפיחת או הוסיף יותר מעשרה, [והכי נמי במכירה, כשטעה ביותר משות]. אבל כאן אנו דנים בפחות משות, שאדם עשוי לטעות, והרי רואים משם שעד עשרה תרומתו תרומה. (עפ"י מהר"ם בבאור דהתוס'. וע"ע בבאור קושית הגמרא בספר אילת השחר).

'פרטא בנו של רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול' — מצינו כמה מחכמי המשנה והתלמוד שנקראו כשם זקנם, אבי אביהם או אבי אמם [כמנהג כמה קהילות כיום] — ע' שבת קג. רבי יעקב ברה דבת יעקב; שם קיה: רבי חלפתא ברבי יוסי (בר' חלפתא); שם קא: 'רבי אבא בר חייה בר אבא', ומוזכר גם בברכות מג: ועוד; פסחים ע: יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו; מו"ק ה. 'וכן אמר רבי עזיאל בר בריה דרבי עזיאל רבה' (כלומר רבי עזיאל הגדול, הזקן. וכמו כאן 'רבי פרטא הגדול' — להבחין בינו ובין נכדו; מו"ק כ. 'אמרי ל' רבי אלעזר (בן פדת) לרבי פדת בריה...'; נדרים כג. בטנית בנו של אבא שאלו בן בטנית.

וכן במשפחת הנשיאים — רבן גמליאל הזקן ורבי שמעון בנו ורבן גמליאל (דיבנה) וכו'. וכן רבי יהודה נשיאה נכדו של רבי יהודה הנשיא מחבר המשנה.
ובסוכה (כ: מצינו שלרבי יהושע (בן חנניה) היה לו בן אח ושמו חנניה — כשם זקנו.

(ע"ב) 'אמר ליה: מהו לאמטויי בהדן? אמר ליה: זיל, לא עדיף מדידך' — ודוקא בכגון זה שעלול היין להחמיץ אם יניחנו במקומו לזמן ממושך, אבל בלאו הכי אין להתיר לו, שאף על פי שהוא מוכן ליטול סיכון ביין שלו, אינו רשאי בשל אחרים. (עפ"י ר"ן)
[ובממון יתומים חובת הוזהירות מרובה יותר מבשאר ממון אחרים, שבממון אחרים שנינו (אבות ב,יב) 'הי ממון חברך חביב עליך כשלך', ואילו בממון יתומים כתב הרמב"ם ז"ל (דעות ו,י): 'חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות מפני שנפשן שפלה למאד ורוחם נמוכה אעפ"י שהן בעלי ממון... והיאך נוהגין עמהן, לא ידבר אליהם אלא רכות ולא ינהוג בהן אלא מנהג כבוד, ולא יכאיב גופם בעבודה ולבם בדברים קשים, ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו. כל המקניטן או מכעיסן או הכאיב להן או רדה בהן או אבד ממוןן הרי זה עובר ב'לא תעשה', וכל שכן המכה אותם או המקללן. ולא זו אע"פ שאין לוקין עליו הרי עונשו מפורש בתורה וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב...'. וכבר הראו מקורו בברכות יח: בהנהגת אבוא דשמואל].

— 'וכן ראוי לעשות לכל מי שיש בידו ממון יתומים, שיעשה במאמר בית דין ולא שיאמר מדעת עצמו אעשה כמו בשלי, כי לא יצא בזה ידי חובתו להפטר מן האונס'. (לשון הרא"ש)

'הממאנת השניה והאילונית... ולא פירות' — רש"י מפרש: דין פירות והיינו פרקונה שתקנו חכמים תחת פירות. [ופירשו התוס' (קא. ד"ה אילימא), כגון שנשבית ולוותרתה ופדתה את עצמה ואחר כך מיאנה [שבאופן זה אין לה מזונות, כדלהלן ק]. אבל אם מיאנה קודם שנשביתה או בעודה בשביה, פשוט שאינו חייב לפדותה, שאפילו באלמנה אין חיוב בכגון זה, כשנשבית בחיי בעלה ומת, אין יורשים חייבים לפדותה].

והרי"ף פירש על פי הירושלמי 'ולא פירות' — שאינה יכולה להוציא ממנו פירות שאכל. והתוס' (שם) פירשו, אפילו הפירות עדין נמצאים בעינם פטור, [שאם כבר אכלם, הלא פטור בממאנת גם אם אכל מן הקרן שלא כדין, ולא דוקא 'פירות'].

ובאיילונית, אף על פי שמקח טעות הוא, פטור מליתן לה הפירות שאכל, מפני שמחלה לו על הפירות בכך שראתה אותו אוכל פירות ושתקה. ואף אם נאמר שמחילה בטעות אינה מחילה — כאן מחילתה מחילה, כי נוח לה שיצא עליה שם אישות, כלומר שיחשיבוה כאשתו.

'רב תני, קטנה יוצאה בגט אין לה כתובה' — ואפילו לדברי רבי מאיר שאסור לשהות עם אשתו ללא כתובה, נראה שבקטנה לא חששו בזה. (אילת השחר)

דף קא

'זאי דליתנהו, אידי ואידי לא שקלא' — רש"י פירש (וכן נקטו התוס'): אפילו נכסי מלוג שבלאם בלא רשות [שהרי רב כהנא נקט שהגלימה היא קרן ולא פירות], אינו חייב לה, שיכול לומר אין לי להחזירם עד שאגרשנה, שמא תמות בחיי ואירשנה.
והר"ן כתב שזהו דבר תימה גדול, הלא הוציאם שלא ברשות והיאך יכול לומר שלא יחזירם. ולפיכך

ג. שום הדיינים שפיתחו תורת או הוסיפו תורת — מכרם בטל. רשב"ג אומר: מכרם קיים, שאם בטל — מה כח ב"ד יפה. ומסרו בשם רבי שפסק כדברי רשב"ג, [ולדעה אחת אף החזיר הדין בדיעבד, משום 'טעות בדבר משנה']. אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים. [ואעפ"י שסובר רב נחמן 'מה כח ב"ד יפה' בחלוקת נכסי יתומים, שאם העמידו להם אפוטרופוס ובררו להם חלק יפה, אינם יכולים למחות כשהגדילו — בטעות שטעו בית דין אין אומרים סברא זו].

א. הלכה כרב נחמן, שאם טעו הדיינים בשתות מכרם בטל [אם לא היתה הכרזה כדלהלן]. פחות משתות — מכרם קיים. (עפ"י רי"ף ורמב"ם — מלוה יב, יא.)

ולענין לקוחות פסק הרמב"ם (מלוה כב, טו) שאם טעו בית דין בשומה ששמן לבע"ח לטרוף מן הלוקח, אפילו טעו בכל שהו מכרם בטל, שהרי הן כשליח. וע' באור הדבר במ"מ ובכס"מ שם, וע"ש באבי עזריא.
ב. משמע שאין חילוק אם טעו בית דין לטובת היתומים או לרעתם, הדין שוה בכל אופן. (עפ"י רא"ש.)

ג. טעו בית דין באופן שמכרם בטל, ורצו לקיים המקח ולהחזיר האונאה, והלוקח רוצה לבטל המקח — הרמב"ם כתב (מכירה יג, י) שיכולים ב"ד לקיים המקח, והרא"ש צדד בסברא שהדין עם הלוקח.

ד. טעו הדיינים בפחות משתות — כתבו התוס' שצריך להחזיר האונאה, כדין השליח. והרמב"ם (מכירה יג, ג) כתב שהרי זו מחילה, כבהדיוט.

אף לרשב"ג, אם טעו במחצה, כגון שמכרו שוה מאתים במנה או שוה מנה במאתים — מכרם בטל. אם הכריזו על מכירת הנכסים כדין שום היתומים — אפילו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה — מכרם קיים. (לא אמרו מכרם בטל אלא ללא הכרזה, ואפילו בדברים שאינם טעונים הכרזה, כדלהלן. ולגסת הרי"ף, בדברים הללו אפילו אם הכריזו, אם פחתו או הותירו תורת — מכרם בטל.)

דף ק

קפז. א. בית דין שמכרו נכסי יתומים שלא בהכרזה, האם ממכרם מכר?

ב. אלו דברים אינם טעונים הכרזה?

ג. מכירת מטלטלי יתומים — כיצד?

א. אמר אמימר בשם רב יוסף: בית דין שמכרו בלא הכרזה במקום שצריך להכריז, נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים, ואפילו לא טעו בשומתן.

ב. אלו הן דברים שאין מכריזים עליהם: העבדים (שמא ישמעו ויברחו) והמטלטלין והשטרות (שמא יגנבו). וכגון שייחדם לכתובה או שתפסתם מחיים. תוס'. ופעמים שאין מכריזים כלל, כאשר השעה דחופה, כגון מכירת נכסי יתומים לצורך מס המלך או לצורך מזונות או לקבורה. ויש מקומות שלא נהגו כלל בהכרזה, כגון נהרדעא, שמעולם לא עשו בה אגרת בקורת.

ג. אמר רב יהודה אמר שמואל: מטלטלים של יתומים שמים אותם ומוכרים אותם לאלתר (סמוך למיתת אביהם, שלא ירקבו). רב חסדא אמר אבימי: מוכרים אותם לשווקים. ואין כאן מחלוקת, כאן כשיום השוק קרוב כאן כשהוא מרוחק. וסיפרו על רב כהנא שהיה בידו שיכר של יתומים והשהה עד הרגל, כדי שיקבל מעות מזומנים העוברים לסוחר, אעפ"י שטעמו קרוב להחמיץ.

ו'הכל לי ראות עיני בית דין, וזה שיראה להם תועלת ותקנת היתומים להשהותם עד יום השוק או למכור לאלתר — יעשו'. (רא"ש.)

[מי שהולך ממקום למקום בספינה, ויש עמו יין של יתומים, מותר לו לשאתו עמו כשם שהוא נושא את יינו שלו ואינו חושש שמא תטבע הספינה].
ודוקא כאשר עלול להחמיץ במשך הזמן אם ישאירנו במקומו. (ר"ן).

דפים ק — קא

קפח. מה דין הנשים דלהלן לענין כתובה — עיקר ותוספת; פירות; מזונות; בלאות — בנכסי מלוג ובנכסי צאן ברזל?

א. הממאנת.

ב. קטנה שהשיאוה אמה ואחיה ויוצאה בגט.

ג. השניה.

ד. מי שנישאה באיסור תורה, כגון אלמנה לכהן גדול או ממזרת לישראל.

ה. האיילונית.

ו. העוברת על דת וחברותיה.

ז. היוצאת משום שם רע.

א. הממאנת אין לה כתובה, שהרי מעצמה יוצאת;

ולא דין פירות, והיינו פירקונה שתקנו תחת פירות (רש"י. ופרשו בתוס' כגון שנשבית ולוותרתה ופדתה את עצמה ומיאנה, אין הבעל חייב לפרוע דמי פדיונה). וכן אם ליקט פירות מנכסיה והם מונחים בעין — פטור מליתן לה (כן פרשו התוס');
ולא מזונות, שאם הלך למדינת הים ולוותרתה ואכלה ומיאנה — אינו משלם מה שאכלה, ואולם יושבת תחת בעלה — חייב לזונה. (להלן קז:);
ולא בלאות, כגון שהכניסה לו גלימה ונשתמש בה הבעל ואין הבלאות קיימים בעין. אחד נכסי מלוג ואחד נכסי צאן ברזל.

אבל תוספת יש לה, שמתנה בעלמא היא שנתן לה.

קידשה בליטרא של זהב — איבד הכל. (ירושלמי, מובא ברי"ף).

ב. קטנה היוצאה בגט — לדברי רב אין לה כתובה ודינה כדין ממאנת. ולדברי שמואל יש לה, שתקנו לה חכמים נישואין כלגדולה. ופירשו מחלוקתם אליבא דרבי יהושע שאמר מעשה קטנה כלום ובעלה זכאי בכל זכויות הבעל באשתו, ונחלקו האם תקנו לה גם כל זכויות האשה או שמא כיון שהתקנה היתה לטובתה, שלא ינהגו בה מנהג הפקר, לא תקנו אלא זכויות הבעל כדי שיהיו הכל חפצים לשאתה. ואולם רבי אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום, ולדבריו ודאי אין לה כתובה ותנאי כתובה.
הלכה כשמואל. (רי"ף).

ג. השניה אין לה כתובה ותנאי כתובה משום קנס שקנסוה, מפני שמרגילתו לעבירה, שהרי אינה מפסדת כלום בנישואיה לפי שאינה נפסלת בהם וולדה כשר. ואין לה לא מזונות (לא מחיים ולא לאחר מיתה. תוס') ולא בלאות. ואמרו בשם שמואל, דוקא בלאות של נכסי מלוג אין לה (כשאינם בעין. ערש"י, רי"ף), שקנסוה בדבר המגיע לה, אבל בלאות נכסי צאן ברזל שהוציא הבעל ברשות — יש לה, שקנסו את הבעל במה שראוי להגיע לו.

תוספת כתובה יש לה, לפי שאין התוספת מתנאי בית דין אלא מתנה בעלמא שנתן לה.

אין חילוק בשניה בין הכיר בה ללא הכיר בה. (רי"ף).

ד. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולמזר — יש להן כתובה ותנאי כתובה, מפני שאינה מרגילתו שהרי היא וולדה נפסלים, אדרבה הוא מרגילה ומשדלה לינשא לו, לפיכך קנסוהו ליתן כתובה.

א. דנו הפוסקים אם חלוצה יש לה כתובה (ע' אה"ע קטז). והחזון-איש (עט, ט) הכריע לעיקר שחלוצה יש לה כתובה.

ב. אעפ"י שיש לה תנאי כתובה, אינו חייב לפדותה אלא כשיעור פירות שאכל, ולא יותר מכן. (לדברי רבא לעיל נב; ר"ן).

מזונות — לאחר מיתת הבעל יש להן, אבל בחייו אין להן, שהרי ב'עמוד והוצא' קאי. (יבמות פה). ונחלקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל, כשהלך הבעל למדינת הים ולוותה למזונותיה, האם חייב לשלם לה אם לאו). לא הכיר בהן כשנשאן, הסיקו כדברי רב יהודה שאין להן כתובה ולא אחד מתנאי כתובה, אבל תוספת יש להן כאשר היא רוצה להישאר תחתיו והוא מוציאה (ר"ן). ודין בלאותיהן כדין בלאות האיילונית שלא הכיר בה (רי"ף).

א. אעפ"י שאין להן כתובה כשלא הכיר בהן, צריכות ממנו גט. (ר"ן). ונראה שזהו גט מדרבנן או מטעם ספק. ואולם בחייבי עשה שלא הכיר בהן צריכות גט מהתורה, כיון שיש להן כתובה. אך אם גילה בדעתו י"ל שגם גט אינה צריכה. (עפ"י חזו"א עט, יז).

ב. הרמב"ם (אישות כד, א) כתב שבחייבי עשה מודה רב יהודה לרב הונא שיש להן כתובה. והתוס' (בנדה יב:; חולקים. ע' חזו"א עט, יז).

ה. האיילונית; אם מתחילה נשאה לשם אילונית — הרי היא כשאר הנשים ויש לה כתובה מאתים ושאר תנאי כתובה.

נשאה סתם ונודע שהיא איילונית, אין לה כתובה ולא תנאי כתובה, שמקח טעות הוא (ואפילו גט אינה צריכה, כדמוכח בריש יבמות. עפ"י ראשונים).

א. תוספת כתובה — לדעת הרי"ף והרמב"ם (אישות כד), וכן הוכיח הרי"ן מהירושלמי, יש לה, אבל הראב"ד כתב הואיל ולא הכיר בה והרי זה מקח טעות, אין לה תוספת כתובה. (ע"ע בבאור שיטת הראשונים באבי עזרי הל' אישות שם).

ב. הרי"ן צדד שאם היא יושבת תחתיו לאחר שהכיר בה, הרי זה כמו שנשאה מתחילה לשם כך ויש לה מזונות. והביא מהרמב"ם בפירוש המשנה שהשוה אילונית לשניה שאפילו יושבת תחתיו אין לה מזונות.

בלאות שבלה הבעל בנכסיה — אם הם קיימים בעין, חייב ליתנם לה. ואם אינם בעין אזי אם בלה בדין, כגון מפירות נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל שהכניסה לו והריהם ברשותו — פטור מלשלם. ואם בלה שלא כדין, כגון שבלה מקרן נכסי מלוג, צריך לשלם לה.

כן משמע בתוס', וכן יש לפרש בדרש"י. ולדברי הרי"ף (כפירוש הרי"ן) בלאות של נכסי מלוג חייב לשלם לה, כיון שלא הקנתה אותם לבעל. והרי"ן פירש שלפי האמת בין בלאות של נכסי מלוג בין של צאן ברזל אין לה, וכדין ממאנת.

ו. העוברת על דת וחברותיה (נמצאו עליה נדרים או מומים, והמקללת יולדיו בפניו. רש"י). אין להן כתובה לא עיקר ולא תוספת.

והוא הדין לנדוניה שאינה בעין אין לה, אבל בלאותיה קיימים — יש לה. (עפ"י רמב"ם; ר"ן).

ז. היוצאת משום שם רע שזינתה, אין לה כתובה עיקר ותוספת, אבל נוטלת הנכסים שלפניה, ולא הפסידה בלאותיה הקיימים. (רש"י ותוס' יבמות כה): נכסי מלוג, ומשמע שנכסי צאן ברזל מפסדת אפילו הם קיימים (ע"ר). רי"ף ורמב"ם (וכ"ה בשו"ע אה"ע קטז, ה). ואפילו ודאי זינתה: בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל). והיתה